

Poprečnina v gotovini plačana.

ŠTEV. 12.

LETNIK XXVI.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“
V LJUBLJANI.

V LJUBLJANI, DNE 15. DECEMBRA 1925.

TISK ZADRUŽNE TISKARNE V LJUBLJANI.

VSEBINA: Dr. Basaj: Ob 60-letnici rojstva dr. Kreka. — Ali bo šel Dinar še kvišku? — Pogodba v Locarno in njen gospodarski pomen. — Položaj na blagovnem trgu. — Vprašanja in odgovori. — Zadrugištvo. — Gospodarstvo. ....

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 12, I. 1925.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Občni zbor Kmečke hranilnice in posojilnice v Smarju pri Jelsah, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 27. dec. 1925, ob pol 15. uri v uradnih prostorih. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Odobritev rač. zaključka za leto 1924. 4. Volitev načelstva in nadzorstva. 5. Sklepanje o kupni pogodbi. 6. Slučajnosti.

Redni občni zbor Čevljarske gospodarske zadruge v Križah, r. z. z. o. z., se bo vršil dne 27. dec., ob 3. uri pop. v prostorih stare šole. 1. Potrditev računov. 2. Razdružitve. — Ta občni zbor bo veljavno sklepal ne ozi-
raje se na število navzočih članov.

Redni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Sv. Petru na medv. selu, r. z. z. n. z., se bo vršil v nedeljo 27. dec. 1925 po sv. maši v župnišču. 1. Poročilo načelstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 3. Volitev načelstva in nadzorstva. 4. Sprememba pravil (§ 6 in § 10). 5. Slučajnosti.

Redni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Št. Vidu nad Ljubljano, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 3. januarja 1926, ob pol 8. uri zjutraj v Ljudskem domu. 1. Čitanje zapisnika o zadnjem rednem občnem zboru. 2. Čitanje revizijskega poročila. 3. Poročilo načelstva

in nadzorstva. 4. Odobritev rač. zaključka za l. 1925. 5. Volitev načelstva. 6. Volitev nadzorstva. 7. Slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Zagradcu, r. z. z. n. z., se bo vršil 17. januarja 1926, ob 3. uri popoldne v hranilničnem prostoru. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1925. 3. Volitev načelstva in nadzorstva. 4. Slučajnosti.

Občni zbor Kmetijskega društva za Št. Janž in okolico, Dolenjsko, r. z. z. o. z., se bo vršil dne 6. januarja 1926, ob pol 9. uri v dvorani Izboraževalnega društva. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Odobritev rač. zaključkov za l. 1923 in 1924. 3. Volitev načelstva in nadzorstva. 4. Čitanje revizijskega zapisnika. 5. Izprememba pravil. 6. Slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Št. Janžu, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 6. januarja 1926, ob pol 8. uri v dvorani Izboraževalnega društva. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Čitanje revizijskega poročila. 4. Odobritev rač. zaključkov za l. 1923 in 1924. 5. Izvolitev načelstva in nadzorstva. 6. Sprememba pravil. 7. Slučajnosti.

Občni zbor Kmečke hranilnice in posojilnice v Pišecah, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 27. decemb. 1925, ob pol 9. uri dopoldne v posojilničnih prostorih. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Potrjenje rač. zaključka za l. 1925. 4. Volitev načelstva in nadzorstva. 5. Sprememba pravil. 6. Slučajnosti.

Znižanje obrestne mere hranilnih vlog.

Hranilnica in posojilnica v Loki pri Zidanem mostu zniža s 1. januarjem 1926 obrestno mero za vloge na 4%, za posojila na 7%.

Seoska blagajna za štednjo i zajmove u Aleksandrovu otok Krk zniža s 1. januarjem obrestno mero od vlog na 5%, od posojil na 7%.

Hranilnica in posojilnica v Vodicaх bo s 1. januarjem 1926 začela obrestovati vloge po 4½% in posojila po 6%.

Okrajna posojilnica v Radečah zniža s 15. januarjem 1926 obresti hranilnih vlog od 7% na 5%.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din. na leto, za pol leta 12:50 Din.
Cena inseratov po dogovoru. — Izhaja 15. dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo.

Dr. Basaj:

Ob 60-letnici rojstva dr. Kreka.

Jeruzalem, Jeruzalem, vrni se
k Gospodu, svojemu Bogu!

Stiska ljudstev.

Vsak čas ima svoje težave, ki rodijo stisko med ljudstvom. V stiski pa pošilja Bog ljudstvu preroke, velike može, ki s prepričevanjem besedo, z velikimi deli in z dobrim vzgledom pokažejo in pomagajo ljudstvu na pravo pot, s katere je zablodilo in na katero se mora vrniti.

Slovenskemu ljudstvu je Bog poslal v njegovi stiski dr. Kreka. Stisko slovenskega ljudstva, kakor tudi ostalih evropskih ljudstev pa je povzročil v drugi polovici 19. veka kapitalistični liberalizem in deloma tudi njega dete, materijalistični socializem.

Liberalizem.

»Liberalizem je zanesel neomejeno svobodo tudi na kmete. S tem se je pričelo parcelovanje, špekulacija z zemljišči, nakopičevanje velikih posestev. Kmečki stan se je vedno bolj razdruževal. Razmere med sosedi in sovaščani so se poslabšale; pravd brezdanje žrelo se je odprlo.« To je sodba dr. Kreka o pogubnem vplivu liberalizma na kmetih, kakor jo je bil zapisal na koncu svojih »Črnih bukev kmečkega stanu« kot zaključek študija in razmotrivanja kmečkih razmer skoro v vseh evropskih in ameriških državah.

Dr. Kreku je kapitalistični liberalizem skupni naslov vseh gospodujočih družabnih grehov.

Nasproti liberalizmu, ki je družbo razkrojil in razdružil, zahteva zopet načelo skupnosti stanov in med stanovi. On povdarja, da družba ni celokupnost bojujočih in ugonablajočih se osebnosti in stanov, temveč da je organska celota. Zveličar ni odrešil le posameznikov, marveč je odrešil tudi družbe in najimmetnejšo med njimi — družino — je celo posebej posvetil.

Protiverski socializem.

Tudi na pogubnost socialno-demokratskega nauka je opozarjal in svaril pred njim, ker je popolnoma materijalističen in označuje sovraštvo proti veri in cerkvi, ko sta vendar ravno ta dva činitelja v vsej človeški zgodovini vodila ljudstvo k skupnosti in gotovo najbolj skrbela za blaginjo ljudstva ter mu pomagala v stiskah in težavah.

Propadanje skupnosti in naturalnega gospodarstva.

Dr. Kreku je žal te skupnosti, ki je v raznih oblikah, bodisi v fevdalstvu srednjega veka, bodisi v jugoslovanskih rodbinskih zadrukah, bodisi v ruskem »miru« nadzirala, da se je zasebna last upravljala le v splošni blagor. Dr. Kreku je žal tudi naturalnega go-

spodarstva, katero se je moralo umakniti denarnemu gospodarstvu. Denarno gospodarstvo pa je znal izkoristiti kapitalistični liberalizem, da ustvarja potom njega na eni strani ogromno bogastvo in razkošje, na drugi strani pa armade revežev, ki morajo za sramotno ceno prodajati svojo delavno moč. V denarnem gospodarstvu je novodobni veliki obrt zanesel svoje izdelke tudi na kmete in izpodrinil domačo obleko in domačo hrano. Potreba denarja za take stvari je rodila prevelike dote in vedno bolj naraščajoče zemljiške dolgove. Zavladala je tudi na kmetih razkošnost, zavladalo je žganjarstvo.

V takih razmerah je zaklical dr. Krek vsem, ki so bili dobre volje, v prvi vrsti pa duhovnikom: »Naša dolžnost je, da se bojujemo proti npravnim ranam ljudstva!« In glede gospodarstva se je postavil proti monopolu kapitalističnega liberalizma: »Potrebno je, da tudi mi s krščansko-brambnega stališča premostimo svoje gospodarske razmere.«

Priprava za gospodarsko skupnost.

Kako si je dr. Krek predstavljal to krščansko skupnost v gospodarstvu in kako je začel pot k tej skupnosti? Ker je razdruženje pod vplivom liberalizma tekom desetletij že preveč napredovalo, da bi se moglo nenkrat začeti z zadrugami, je bila predhodno potrebna priprava s poukom v besedi in pismu. To so vršile krščanske izobraževalne organizacije s predavanji, s knjižnicami, sestanki itd. Dr. Krek je videl, da mora početek te skupnosti biti privlačen, magari samo družabnega značaja kot človeka vredna zabava in razvedrilo v društvu z ljudskimi predstavami, petjem, glasbo itd. In ko bo na ta način zopet vzklikal smisel za vzajemnost, bo mogoče šele iti k višji stopnji skupnosti: gospodarski skupnosti.

Denarna skupnost.

Na gospodarskem polju pa je spoznal za najprimernejšo skupnost denarno skupnost v rajfajzenskih posojilnicah. Postavil je za začetek gospodarske skupnosti fundamentalni stavek: »**Denar je vse razdružil; pri denarju naj se prične zopet organizacija.**«

Kreditne zadruge.

Kreditne zadruge po rajfajzenovem sistemu so se mu zdele najbolj privlačne in najbolj zajemljive za ljudstvo, ker z denarnimi zadevami ima vsak lahko in ima celo rad posla, bodisi kot varčevalec, bodisi da potrebuje kredita za svoje gospodarstvo. Posojilnice so mu v poslovanju najbolj enostavne, da jih morejo voditi tudi možje iz ljudstva.

Gospodarska vzajemnost.

In kar je poglavitno, posojilnice z neomejeno zavezo so najlepši izraz gospodarske vzajemnosti, pri kateri se v dejanju izpolnjuje geslo: Eden za vse, vsi za enega. Posojilnice z neomejeno zavezo članov v dejanju zopet uvajajo v gospodarstvo krščanski nauk ljubezni do bližnjega, dočim je liberalizem trdil, da vladajo v gospodarstvu in imajo vladati samo ekonomski zakoni enako kot v prirodi samo prirodni zakoni.

Jez proti oduštvu.

V posojilnicah je naposled dr. Krek videl konec brezvestnemu oduštvu, ki je ravno v njegovem času povzročalo toliko gorja med kmečkim ljudstvom, ki je toliko družin pregnalo iz rodnega doma in jih vrglo med obupane proletarce.

Vir kreditov.

V posojilnicah je videl potrebne vire za kredit, ki ga potrebuje kmečki gospodar za povišanje dohodka, za večjo rentabilnost na svojem posestvu. Posojilnice naj bi bile iz-

vor kredita ne samo za izboljšanje gospodarstva posameznika, one naj bi bile tudi izvor kredita za nadaljnje skupno gospodarstvo v **svobodnih gospodarskih zadrugah**. V socialnem načrtu slovenskih delavskih stanov, v »Črnih bukvah kmečkega stanu« pravi izrecno: »Kmečki stan se najbolje pripravlja za popolno gospodarsko organizacijo z rajfajzenovimi posojilnicami. Te naj se ustanavljajo, kjer je le količjak mogoče. Čim se utrdijo, naj se takoj ožive svobodne gospodarske zadruge.«

Obvezne kmečke zadruge.

Svobodnim gospodarskim zadrugam, ki naj se naslonijo na posojilnice, pa je dal v socialnem načrtu slovenskih delavskih stanov nalogo, da pripravijo pot obvezni stanovski organizaciji kmečkih zadrug. Kmečke zadruge bi se morale zakonito uvesti in dati bi se jim morala potrebna samoupravna samostojnost. Njihovo delovanje naj bi zadevalo vse interese kmeta in naj bi obsegalo:

- a) določevanje obsega stalnih domov;
- b) nakupovanje posestev pri prisilnih ali prostovoljnih dražbah; iz teh posestev napravljajo zadruge stalne domove, ki jih proti gotovemu plačilu ali proti večletni renti oddajajo poštenim poljedelcem, ki nimajo lastnih stalnih domov;
- c) skupno izboljševanje zemlje;
- č) naprava skupnih skladišč, kjer se sprejemajo in skupno prodajajo pridelki združnikov, za kar se jim nekaj takoj izplača, nekaj pa potem, ko so pridelki prodani;
- d) nakupovanje vseh združnikom za kmetijstvo potrebnih stvari: umetnih gnojil, semen, strojev, živine itd.
- e) kreditne zavode, osnovane popolnoma po načelih krščanske vzajemnosti in požrtvovalne ljubezni;
- f) kreditni zavodi kmečkih zadrug morajo biti med seboj organizovani, zvezani z

okrajnimi in deželnimi zavodi in z državno poljedelsko banko; ves kredit, ki se tiče poljedelskega stanu, morajo imeti v svoji upravi in nobeno zemljišče se ne sme obremeniti drugod nego pri teh zavodih;

g) ko se utrdijo zadruge, naj se ves zemljiški davek plačuje v naturalijah pri zadrugah; one naj ga potem odrajujejo državi;

h) uvede naj se primeren red za posle in za poljedelske delavce, ki bo tem in samostojnim poljedelcem v korist;

i) ustanove naj se pri vsaki zadrugi zakonito razsodišča, ki odločujejo v prvi instanci prepire o lastništvu in posesti;

j) združno vodstvo opravlja za združništvo vse posle, ki so po zakonu z dne 25. julija 1871 izročeni notarjem.

Ker bi morale kmečke zadruge postati zakonito obvezne za vse one, ki se pečajo s poljedelstvom, predvideva dr. Krek kot prehod in pripravo za uvedbo zakonito obveznih kmečkih zadrug svobodne kmečke zadruge s približno istim delokrogom in kreditne zavode rajfajzenovega sistema, ki naj jih podpirata dežela in država.

Avtonomna stanovska organizacija.

Zakointo obvezne kmečke zadruge niso samo gospodarska ustanova, one so že avtonomna organizacija celega stanu. Ta organizacija prevzame v svoje področje ne samo zboljšanje gospodarskih razmer svojega stanu, temveč tudi zastopstvo interesov poljedelskega stanu napram državi in napram drugim stanovom. Še več, ta organizacija prevzame celo del funkcij sodstva ter državne politične in finančne uprave. Zakonito obvezne kmečke zadruge bi pobirale davke, one bi bile obvezna sodišča za kmečke spore v prvi instanci, one bi opravljale notarske posle.

Gospodarski parlament.

V teh zadrugah bi bila oživetvorjena mo-

derna zahteva stanovske samouprave. In ker bi se slična organizacija izpeljala tudi za rokodelce, obrtnike in za druge stanove, bi potem iz teh stanovskih samouprav izšel **gospodarski socialni parlament**, zahteva, v kateri se danes vedno splošnejše vidi sedanji družbi in sedanjim gospodarskim razmeram odgovarjajoča oblika parlamentarizma.

Avtonomne zadruge obrtnikov.

Da je dr. Krek postavil tako širok načrt stanovske organizacije za kmeta v kmečkih zadrukah, temu se pač ni čuditi, saj je v istem času klila in se širila misel, da se tudi za obrtni stan, posebno za rokodelce, uvede zakonito obvezna organizacija zadrug, podobna srednjeveškimi celom, ki naj stan malih obrtnikov, zlasti rokodelcev zaščiti in zedini v obrambo proti razvijajoči se industrijalizaciji vseh panog obrti, ki je malemu obrtniku grozila s popolnim uničenjem. Dočim pa se je za obrtništvo vsaj del programa avtonomne stanovske organizacije izvedel z novelami k obrtnemu zakonu, je poljedelstvo ostalo le pri rajfajzenskih posojilnicah in pri svobodnih gospodarskih zadrukah z dosti ožjim delokrogom, nego ga je zamišljal dr. Krek v socialnem načrtu.

Izvedba načrtov.

Ker je bil dr. Krek mož dela in poguma, ni ostal pri lepih mislih in načrtih. Krepko in pogumno je posegel v življenje ter dal svojim načrtom in mislim meso in kri. Preizkusil je njih realnost in življenjsko sposobnost. Četrto stoletje je gradil slovenskemu ljudstvu zadržno stavbo skrajno pogumno in požrtvovalno. Ni se dal ustrašiti od malodušnežev in dvomljivcev, ne od trenutnih neuspehov, ne od nergačev in razdiračev. Do mozga prepričan kristjan je zaupal na božjo pomoč in je neomejeno veroval v moč in zmago poštenih stvari.

Zadržno delo izven Slovenije.

Ni se omejil samo na Slovence pri svojem zadržnem delu. Videl je, da so zadržne samopomoči in blagodejnega vpliva zadržne vzajemnosti še bolj potrebni južni slovanski bratje, posebno oni v Dalmaciji, v Hrvaškem Primorju, v Istri in na Goriškem. Cilj, ki ga je imel pred očmi, je bilo mogočno zadržništvo jugoslovanskih narodov, je bila zadržna in gospodarska skupnost jugoslovanskih narodov kljub njih politični in državni razkosanosti. Tudi s srbskimi in bolgarskimi zadržnimi voditelji je navezal ozke stike.

Cilj organizacije, ki je plaval pri njegovem zadržnem delu med Jugoslovani, je bila, da bi prišlo vse kreditno življenje in delovanje v roke zakonitim avtonomnim zadrug in države. S tem bi se izpremenila državna finančna in davčna politika, ki je kljub ogromnim in pogosto krivično razdeljenim davkom delala dolgove, z neznosnimi obrestmi od teh dolgov pa služila velikemu kapitalu. Še sredi svetovne vojne, v septembru l. 1916, je izjavil pri neki seji svoje naziranje: »Z ozirom na zadržništvo sem od nekdaj zastopal stališče, da bodi to **organizacija, ki bo družila ves jugoslovanski živelj.**«

Mogočna je bila zgradba Krekovega zadržnega delovanja v času pred začetkom svetovne vojne. Tekom svetovne vojne je zadržništvo slovenskemu ljudstvu bilo od ogromne koristi. Tekom iste vojne pa je zadržništvo, kakor denarstvo in gospodarstvo sploh, silno trpelo. Vendar je tudi po zaključku vojne in po zaključku za Slovence krivičnih mirovnih dogovorov slovensko zadržništvo ostalo močno in si hitro opomoglo od škode, ki mu jo je prizadejala vojna.

Današnje stanje.

Če pogledamo današnji položaj, je v Zadržni zvezi v Ljubljani sami organiziranih

520 zadrug, katerih pretežni del pripada kreditnemu združništvu. V teh zadrugah je organiziranih preko 120.000 gospodarjev, poglavito seveda poljedelcev.

Celokupni promet zadrug Zadrugne zveze je v l. 1923 znašal blizu dve milijardi dinarjev. V 273 posojilnicah je bilo zbranih koncem l. 1923 nad 223 milijonov dinarjev prihrankov malih ljudi. Za razvoj kmetijskega gospodarstva so kmetje pri teh kreditnih zadrugah imeli koncem istega leta čez Din 100 milijonov posojil. Tako bi še lahko naštevati naprej številke, ki govorijo o moči in pomenu Krekovega združništva v Sloveniji.

Tudi Slovenci izven meja Jugoslavije so si ohranili svoje slovensko združništvo, ki jim je pri popolnem pomanjkanju politične in narodne svobode edino zatočišče in edina opora. Koroški Slovenci imajo svojo Zvezo koroških zadrug v Celovcu, primorski in goriški Slovenci imajo Zadrugni zvezi v Gorici in Trstu.

Neodvisnost združništva.

V zadnjih dneh svojega življenja je imel dr. Krek biti odločen boj za temeljno načelo združništva, za njegovo neodvisnost. V težek položaj je prišel; boriti se je moral z ljudmi, ki so imeli v rokah oblast, silo in vsa javna sredstva. Toda ni se ustrašil in ni odstopil od svojega stališča. V kritičnih dneh je dal svojim zvestim svoj nauk in jim napisal testament. Bilo je to 21. sept. 1916.

»Tretje načelo, ki sem ga imel in ki ga izrekam kot nauk ali kot testament, pa je neodvisnost združništva. Združništvo, ki ne bo neodvisno, bo shiralo. Vedno sem branil to neodvisnost napram vsem faktorjem, tudi nasproti deželnemu odboru. Vojska, da se ohrani združništvo, neodvisno — če je bo treba — je sveta in upam, da bodo šli pod tem praporom vsi, ki hočejo združništvu dobro.«

Ali bo šel Dinar še kvišku?

To vprašanje zanima danes vsakega gospodarja. Zelo važno je to vprašanje zlasti za naše zadrugarje. Posojilničar bo po odgovoru na to vprašanje presojal vrednost posestev in drugih varnosti za posojila, voditelj blagovnih zadrug bo po tem sodil riziko pri nakupih blaga.

Točno in zanesljivo na to vprašanje seveda ni mogoče odgovoriti, vendar je podanih precej znakov, iz katerih se da sklepati. Nekaj teh bi rad omenil.

Predvsem je važno v tem oziru stališče narodno-radikalne stranke. Član vodstva te stranke dr. Lazar Marković pravi v članku »Ekonomsko-financijski program narodne radikalne stranke« v reviji Bankarstvo:

»Naša težnja je, da se dinar stalno po-

pravlja, da lahko celokupna gospodarska politika s tem računa, da se temu adaptira in prilagodi. Nepovoljne strani zboljševanja dinarja v pogledu izvozne trgovine in gotovih panog industrije so ne samo prehodnega značaja, ampak so tudi po važnosti daleč pod črto, da zboljševanje dinarja pocenjuje življenje in zmanjšuje državni proračun. Toda naravno mora država nadzirati porast dinarja in ga po možnosti regulirati in ga ohraniti v skladu s stvarnimi gospodarskimi priklkami.«

Finančni minister, tudi pristaš narodno-radikalne stranke, dr. Stojadinović se je v poročilu o proračunu 27. julija izrazil v skupščini o tem vprašanju:

»O naši valutni politiki se mnogo govori in piše. Eni priporočajo absolutno stabilizacijo, drugi zahtevajo popravo dinarja do zlate

paritete, a so tudi tretji, ki bi se morda ne ljutili niti tedaj, ko bi nastopilo nekako razvodnjenje njegove vrednosti . . . Gospoda, naša oficijelna valutna politika se giblje že dve leti in pol po isti poti. Mi smo si postavili za nalogo, da ustavimo inflacijo, da zagotovimo budžetsko ravnotežje ter, da z ojačanjem izvoza storimo našo trgovsko bilanco aktivno. Spominjajmo se med tem, kaj je bilo pred tem, spominjajmo se valutnega kaosa 1920., 1921. in 1922.; spominjajmo se vratolomnega padanja dinarja, ko so se v enem dnevu dobivala cela bogastva ter uničevale cele gospodarske eksistence. Od začetka 1923. leta pa prihajamo v fazo mirnega gibanja tečaja, v fazo postopne ali sigurne okrepitve dinarja. Popravljanje je šlo etapno, v daljših presledkih relativne stabilizacije. Tako vidimo, kako se dinar v Curihi notira 31. XII. 1922 5.60, 31. XII. 1923 6.47, 31. XII. 1924 7.85, a 31. VI. 1925 9 švicarskih frankov in na tem nivoju se je naš dinar stabiliziral že več časa. Ako sedaj pogledamo gibanje valut drugih držav v Evropi, okolj nas in dalje od nas, zdi se mi, da moremo biti zadovoljni z doseženimi rezultati naše valutne politike . . . Čvrst kakor granitna stena stoji danes naš dinar in on nam ne zadaje več skrbi, da bi se bali, da bi padal, ampak bati se je nam, da ne poraste še bolj. Nagel porast dinarja ravno tako ni dober, kakor ni dober niti njegov nagel pad. Zato se finančno ministrstvo preko Narodne banke trudi, da ta skok zadrži. V tem pravcu so usmerjene naše intervencije. So ljudje, ki pravijo: ni treba intervenirati, pustimo dinar samemu sebi, naj se popravlja, naj pride čimprej do zlate predvojne paritete. Drugi zopet pravijo: rešimo takoj valutni problem. Izvedimo stabilizacijo in devalvacijo na sedanjem nivoju, pomirimo se z usodo, da ne bo dinar nikdar višji, nego je danes, preidimo na zlato valuto v sedanjem vrednostnem razmerju. Oni, ki kritikujejo, da

država intervenira na borzali, se pozabijo vprašati: obstoji li ena država v Evropi, ki je vodila ono strašno vojno in ki bi danes ne vršila intervencije v pogledu svoje narodne valute? Ne obstoji, gospoda! . . . Vprašanje vrednosti dinarja tangira v toliki meri obče državne in narodne interese, da bi v današnjih prilikah bil ne greh, ampak zločin, prepuščati dinar svoji usodi . . . Je pa li danes moment, da preidemo na zlato veljavo na temelju od 9 švicarskih frankov? Meni se zdi, da zato še ni ugoden moment. So države, ki so tako devalvacijo izvedle ter sem se jaz interesiral za njih izkustva. En finančni minister iz teh držav odgovoril mi je na to: »Sta v glavnem dva načina, da se ozdravi valuta. En način je kirurški nož in mi smo ga uporabili. Drugi način je kopališko zdravljenje. To metodo ste Vi uporabili. Po skušnjah, ki smo jih dobili, se mi Vaš način kopališkega zdravljenja dozdeva boljši . . .« Tako vidite, gospoda, kake so skušnje drugih držav. Kirurški nož je mnogokrat dober, ali ne vedno. Zgodi se lahko i to, kakor se govori v šali: operacija je uspešno izvršena — bolnik je pa umrl. Zato je včasih potrebno bolnika okrepčati s kopališkim zdravljenjem in potem izvršiti operacijo, ako je ravno potrebna. In to poslednje mora po mojem mišljenju tudi biti naša valutna politika. Potrebno je, da preide še nek čas, dokler se ne pripravimo popolnoma za definitivno valutno reformo. Naša dolžnost je, da sedaj proučujemo momente in faktorje, ki vplivajo na vrednost dinarja. V tem pogledu obstoji še ena neznana veličina, in to so medzavezniški vojni dolгови. Dokler ne bo to vprašanje rešeno, ne moremo s sigurnostjo reči: koliko je treba, da naš dinar stvarno velja.«

To je torej program faktorjev, ki morejo politično vplivati na porast ali stabilizacijo dinarja. Finančnemu ministru se delajo veliki pokloni, da je ustavil padec dinarja,

da je dosegel aktivno trgovsko bilanco, da je uvedel ravnotežje v državni proračun. Od druge strani pa mora čuti zelo utemeljene očitke, da gospodari samo z dvanajstinami, da je neusmiljeno navil davčni vijak, da še vedno ni izenačil davčnih bremen, da porast dinarja ne vpliva niti na znižanje cen doma niti na znižanje državnih izdatkov in celo, da je ravnotežje v proračunu samo navidezno. Da se ravno po njem uporabljena primira utegne izpolniti tako, da se bo njemu posrečilo ozdravljenje valute in državnih financ, samo davkoplačevalec bo umrl.

Gotovo je, da bo finančni minister mogel izvršiti svojo namero, da dinar še naprej s kopališkim zdravljenjem krepí in ga pripravlja za kirurško stabilizacijo samo v tem slučaju, če bo mogel s tako porazdelitvijo davčnih bremen držati v ravnotežju državne izdatke z dohodki, da jih bodo mogli davkoplačevalci trajno prenesti, ne da bi pri tem propadalo narodno gospodarstvo.

V tem pogledu pa imamo dovolj povoda za nezaupanje. Davki se še vedno višajo, da si se splošno vidi, da jih davkoplačevalci ne zmagujejo, da niso več davki iz dohodkov, ampak pravcata oddaja premoženja, ki suši davčno moč za bodočnost. Državni izdatki še vedno raztejo.

Če nam prečanom davčno izenačenje ne prinese znatne davčne olajšave, bomo gospodarsko izkervavali. Če pa davkoplačevalec odpove, ne bo pomagal najboljši načrt, nobena umetna sredstva ne bodo obdržala dinarja na višini, nastala bo nova devalvacija, hujša od prve.

Zadrugarjem se more priporočati samo eno kot popolnoma zanesljivo. Največjo previdnost in skrajno štedenje bo čisto gotovo umestno. Zlasti previdnost pred tistimi, ki obetajo visoke obresti; visokih obresti v teh razmerah nobeno gospodarstvo ne prenese, zato se jih mora držati nekaj nezdravega.

Pogodba v Locarno in njen gospodarski pomen.

V lepem švicarskem mestecu Locarno ob jezeru Maggiore so 16. oktobra sklenili zastopniki večjih evropskih držav pogodbo, ki jo imenujemo **Locarnsko pogodbo**. Nato so šli domov in so vsebino pogodbe predložili domačim parlamentom. Ko so parlamenti po raznih debatah pogodbo sprejeli, so prišli zastopniki še enkrat skupaj, to pot v Londonu, in so jo **1. decembra** podpisali. Poglejmo na kratko njeno vsebino in bomo videli, če je pričakovati od nje kakšen vpliv na gospodarske razmere v Evropi.

1.

Locarnska pogodba obstoji iz treh delov.

a) Prvi je najvažnejši; imenuje se **Renski ali Zahodni dogovor**; namesto dogovor bere-

mo besedo pakt, kar isto pomeni. Nemčija, Francija, Belgija, Velika Britanija in Italija jamčijo za nedotakljivost meje, ki jo je mir v Versailles določil med Francijo in Belgijo ter Nemčijo. Ker je bila Locarnska pogodba prostovoljna, prizna torej Nemčija ravno tako prostovoljno mejo, narekovano ji v Versailles. Pogodba postane veljavna, ko pristopi Nemčija Zvezi narodov. — To se bo izvršilo v najkrajšem času. — Vse druge splošne in posebne zveze ostanejo nedotaknjene, tako na primer francosko-poljska zveza itd.

b) Vzoredno z Renskim paktom gresta **dve razsodiščni pogodbi**, med Nemčijo in Francijo ter med Nemčijo in Belgijo. Jurišni spori pridejo pred stalno Mednarodno sodišče v Haagu, politični pa pred porav-

nalno inštanco, in če ta nič ne doseže, pred Zvezo narodov.

c) Za meje na vzhodu ni sklenjen noben pakt, ki bi jamčil njili nedotakljivost. Pač pa so napravili spet **dve razsodiščni pogodbi**, med Nemčijo in Češkoslovaško ter med Nemčijo in Poljsko. Vse naj se poravna mirnim potom, v duhu spravljivosti.

Ta duh spravljivosti in miru veje že iz prvih izjav. Zastopnik Anglije, Chamberlain, je takoj poudarjal, da je bilo besedilo sklenjeno brez vsakega pritiska, ob popolni prostosti posameznikov. Pri teh pogajanjih ni bilo **ne zmagovalcev in ne premaganih**. Evropi je zavladala Zveza narodov. Londonski list »Times« je pisal: »Pogodba pomeni ogromno pridobitev na energiji, vojska je vendar enkrat končana, začenja se nekaj novega.« Belgijski zastopnik Vandervelde je dejal med drugim: »K doseženemu cilju nas je vodilo velikansko hrepenenje vseh narodov po medsebojnem približanju in po miru. Narodi prevzemajo sveto obveznost, da se ne bodo več posluževali sile, temveč bodo medsebojno jamstvo podredili neoporečnemu **jamstvu Zveze narodov**. Prepričan sem, da bo prišlo do zaupanja in moralčnega razoroženja, čemur mora samoobsebi slediti **resnično razoroženje**.«

II.

Kmalu po sklenjeni pogodbi so začeli časopisi razmotrivati gospodarske posledice pogodbe. Na Nemškem na primer so bili nacionalci proti njej, in takoj so jim zagovorniki Locarna odgovorili: »**Ogroženje nemškega gospodarstva** je v resnici najbolj obžalovanja vredna posledica postopanja naših nacionalcev. Njih gospodarska politika je bila **usodna** tako za poljedelstvo kakor za industrijo. Danes smo brez surovin in jih brez sodelovanja z drugimi ne bomo dobili. Naša politika mora biti mirna in spravljiva, v duhu Locarna. Go-

spodarsko se danes ne počutimo dobro, bodisi glede denarstva kakor glede industrije, trgovine ali poljedelstva. Politika zaščitne carine in uvozne prepovedi se ni obnesla; škodovala je sicer sosedu, še bolj pa dotični državi sami. Kdor dela proti pogodbi in torej tudi proti posledicam, izvirajočim iz nje, ta se je odločil za **gospodarski samomor**.«

En teden pred podpisom pogodbe v Londonu se je oglasil spet Chamberlain in je dejal: »Locarno je nekaj zelo važnega, a to je šele začetek in nikakor ne konec našega dela. Doživeli bomo še marsikakšno razočaranje, pa ne smemo obupavati. Nepotrpežljivost je usodna napaka; ne pričakujem takojšnjih uspehov, pač pa pričakuje z menoj vred ves ostali svet, da se bo politika vseh narodov v bodočnosti vodila v duhu Locarnske pogodbe.« In ni slučaj, če beremo istočasno, da bo svet Zveze narodov sklical v najkrajšem času **splošno razorožitveno konferenco**. Kdo pa pobere največ gospodarskih pridobitev, če ne vojaštvo! In če bo ta konferenca imela uspehi in bo vzela z ram narodov najtežje breme, ali ni to velikansk uspehi! Uspehi bi pa ne bil mogoč, če bi dogovor v Locarnu ne bil spravil narodov skupaj k prvim razpravam, ki so se vršile res v znamenju enakopravnosti. Če bi Locarno ne imelo pokazati nobenega drugega uspeha kakor morebitno razorožitev, mu morajo biti vsi narodi za zmeraj hvalo dolžni. Pa pridejo še drugi uspehi.

Po vojski so si stale države še zmeraj kot sovražnice nasproti; misli vladajočih so se gibale v predvojnih predstavah, povsod je vladala nasilna politika. Locarno je to nasilnost začelo odpravljati. Političnemu miru pa mora naravno slediti tudi **trgovskopolitični mir**; države ne smejo gledati na mednarodno trgovino kot na bojno polje, temveč se morajo začeti zavedati, da jim je mednarodna trgovina skupna korist. Gospodarski pre-

obrat in politika izolacije sta rodila brezposelnost; z zmanjšano mednarodno trgovino in z zmanjšano delavnostjo svetovnega gospodarstva je brezposelnost v tesni zvezi. Locarno dela v smislu spravljivosti na političnem polju in pri sedanjih ozkih stikih med politiko in gospodarstvom tudi v smislu spravljivosti in razumevanja v trgovski politiki.

S tem, da so v Locarno zagotovili Evropi mir, so postavili temelj tudi za rešitev drugega dela evropske obnove, za **rešitev gospodarskih vprašanj**. Pojem miru je identičen s pojmom razorožitve; ta pa ni samo vojaška in moralična, temveč tudi gospodarska. Prva lastovka v tem oziru je **Loucheurjev načrt**, da se pripravi in skliče **splošna gospodarska konferenca**.

Misel gospodarskega sodelovanja v Evropi ni nova. Svetovna vojska je vse preobrnila in je zamenjala dotedanje vloge na gospodarskem polju. Namesto Evrope sta postali dobavitelji Amerika in Japonska. Vojskujoče se države so skušale te prve pogubne vojne posledice v njih vplivu omejiti; že leta 1916 je bila po prizadevanju francoskega trgovskega ministra Clémentela in njegovega angleškega tovariša Runcimana sklicana v Paris prva gospodarska konferenca. Ni se omejila samo na gospodarsko sodelovanje zaveznikov, temveč je očrtala tudi že gospodarsko politiko poveljnega časa, čeprav še v zelo nejasnih obrisih. Ko je Wilson v svojih 14 točkah razložil načrt miru, je v **tretji točki zahteval**, naj se vse gospodarske meje med državami po možnosti odpravijo in naj bodo trgovski pogoji za vse države enaki; dokaz, da je vprašanje miru odvisno od gospodarskih činiteljev. To naziranje je sprejel tudi pakt Zveze narodov; a vsled različne razlage nekega člana ni prišlo do končnega zadovoljivega rezultata. Glavni vzrok neuspeha je bil ta, da je bila pozornost držav

obrnjena le preveč v politično smer. Šele **Londonska reparacijska konferenca** je položaj razčistila in je okrepila misel o mednarodnem sodelovanju na gospodarskem polju. Sedaj bodo sklicali mednarodno gospodarsko konferenco v smislu Loucheurjevih predlogov, prvi znak, da piha nov veter; to je **prva posledica pogodbe v Locarno na gospodarskem polju**. Najprvo politični mir, nato gospodarski sporazum in odredbe za odpomoč v sedanjih hudi krizi, potem pa delo za lepšo gospodarsko bodočnost Evrope.

III.

Iz vseh govorov ob priliki podpisa pogodbe v Londonu se je tudi videlo, da se hočejo vodilni državniki Evrope **otresti premočnega vpliva Amerike**, ki je danes največji upnik sveta in ima v tem oziru tisto mesto, ki ga je imela Anglija pred vojsko. Angleški list »Daily Mail« (dnevna pošta), ki je bil doslej vedno proti sporazumu z Nemci, izrecno poudarja, da ne smejo narodi Evrope nič več izčrpavati svojih moči v medsebojnem klanju in da bo podpis pogodbe zmanjšal oboroževalne kredite. »Doselej smo imeli v Evropi dosti vojsk; če bi se Evropa nadalje oboroževala in bi si evropski narodi med seboj ne zaupali, bi to samo Ameriko in Azijo okrepilo.« Te besede tega tako Nemcem sovražnega in Amerikancem naklonjenega lista so gotovo vsega upoštevanja vredne.

Iz besed vseh državnikov, ki so govorili na slavnostnem banketu v Londonu, se je bralo zadovoljstvo, da se je v Locarno v zadnji uri rešilo to, čemur se ima človeštvo zahvaliti za ves napredek in za ves razvoj in kar imenujemo evropsko kulturo in civilizacijo. Chamberlain je govoril v prvi vrsti o zopetni spravi z Nemci, in francoski minister-ski predsednik Briand je nagovoril Nemce s temile besedami: »Jaz sem dober Francoz in Vi ste dobri Nemci, a mi vsi skupaj smo tudi

dobri Evropejci. Obljubim Vam, da bo Francija iz podpisanih pogodb vse to črpala, kar je **za mir in proti vojski.** In pariški list »Petit Parisien« pristavi: »Briand drži besedo.« Vsa francoska javnost naziva sedaj Brianda »ministra miru«. On je tudi dejal, da je pogodba v Locarno izhodišče za začetek nove dobe miru, ne samo v političnem, temveč tudi v **gospodarskem oziru**; on upa, da bo še dočakal ustanovitev **Združenih držav Evrope**, in ta trenutek ga bo za ves njegov trud v tej stvari odškodoval. Belgijski zastopnik je rekel, da je pogodba v Locarno izhodišče za moralično razorožitev in predpogoj tudi za vsako splošno razorožitev, ki more edina prinesiti vsem narodom Evrope mir. Tudi italijanski zastopnik Scialoja je govoril v tem smislu, da se je položil v Locarno temelj za veliko delo v svrhu ohranitve evropske civilizacije. Podobno sta se izrazila tudi češki zastopnik Beneš in Poljak Skrzynski. List »Paris Soir« (pariški večer) je pisal: »Ko je naš slavn pisatelj Anatole France rekel, da moramo misliti na to, kako bi si premagane ga sovražnika napravili za prijatelja, smo se mu smejali. Moral je biti tiho, ker je divjal takrat po svetu vihar zblaznelosti. Danes pa stojita zmagovalec in premagani drug poleg drugega, **oba razočarana, oba revna.** Poskušata, kako bi se sprijaznila in kako bi ohranila mir.«

Neprestano slišimo torej besede: Evropa, evropska civilizacija, Zedinjene države Evrope; beremo, da sta oba revna, tisti, ki je zmagal, in tisti, ki je bil premagan. To poudarjanje evropske misli je našlo seveda takoj odmev v **Ameriki.** Vsi ameriški časopisi poudarjajo, da se **pravi mir** ni sklenil v Versailles, temveč v **Locarno** oziroma v Londonu. Upajo, da bo prvi naslednji korak **razorožitev** in da se bo o tem govorilo že na prvem zborovanju Zveze narodov. Zraven pa gre **tiha** bojazen, ki vidi v pogodbi v Locarno za-

četek evropske zveze s protiameriško smerjo. List »Evening World« (večerni svet) začne neki svoj članek z naslovom: **Evropa združena v boju proti ameriškemu dolarskemu trinoštvu.**

Nekatere posledice se že kažejo. Takoj po podpisu so se začeli dogovarjati o **nemškem zrakoplovstvu.** Kakor znano, ga je pogodba v Versailles okovala v vse mogoče vezi; Nemci ne smejo graditi ne velikih zrakoplovov ne velikih aeroplanov itd. Tem razgovorom bodo sledili drugi, o **carini, o potnih listih, o voznini, o omejitvi produkcije** tukaj in zvišanju produkcije tam itd. Se je torej res začelo. Zato bo podpis locarnske pogodbe v Londonu v resnici **zgodovinski dan.**

Velik angleški politik je odgovoril na vprašanje o vplivu podpisa na nadaljni razvoj: »Anglija se nikdar ne prenaagli, ona gre zmeraj korak za korakom. Vem pa, da Chamberlainova beseda o Nemčiji: »Sedaj imamo enega prijatelja več«, ni samo prazno govorjenje.« Drugi politik je dejal: »Brž ko bo Nemčija v Zvezi narodov, si bomo na jasnem o sklicanju praktične **razorožitvene konference.** Ni samo namišljena miroljubnost, ki narekuje vladam razorožitve; trezno moramo soditi in videli bomo, da je finančni pritisk ono, kar zmeraj bolj glasno vpije po razorožitvi. Gospodarski položaj Anglije, Francije in Italije je isti, čeprav se drugačen vidi. Treba je **denarne razbremenitve**, in ta je mogoča le z bistvenim **znižanjem izdatkov za vojaštvo.** Vsaki veliki vojski sledi razorožitev, in to se bo zgodilo tudi sedaj.« Ker so izdatki za vojaštvo tudi pri nas v Jugoslaviji višji kot vsi drugi, se bodo posledice pogodbe v Locarno najbrž pokazale kmalu tudi pri nas poleg drugih trgovskopolitičnih, gospodarskih itd., ki bodo prišle za njimi.

Izborni ameriški list »Foreign Affairs« (zunanje zadeve) je sestavil presenetljivo statistiko, koliko denarja **gre** danes, sedem

let po zaključku svetovne vojske, za nabavo **orožja in morilnega orodja**. Navedli bomo številke za največje države in bomo pristavili zraven, kateri odstotni del vsega narodnega premoženja znašajo ti izdatki samo v enem letu:

Vojaški izdatki v dolarjih. Odstotki narodn. premoženja.		
Zedinjene države Amerike	553.861.000	0.17
Velika Britanija	904.354.000	0.56
Francija	254.485.000	0.34
Italija	155.359.000	0.52
Japonska	218.500.000	0.68
Rusija (cenitev)	190.694.000	0.62
Nemčija	107.706.000	0.13

Svota izdatkov samo v teh državah — brez Poljske, Rumunije, Češkoslovaške, Jugoslavije itd. — gre **nad dve milijardi in 300 milijonov dolarjev**, koje svote si niti oddaleč predstavljati ne moremo. Vse to je za narodno gospodarstvo popolnoma zgubljeno. Le dobro premislimo, kaj se to pravi, če izda Velika Britanija dobro polovico odstotka vsega svojega ogromnega narodnega premoženja za oboroženje, v desetih letih torej 5.6%; Francija izda v desetih letih 3.4, Italija 5.2, Japonska pa skoraj 7 odstotkov premoženja.

In vse to za napravo razdiralnih in uničevalnih snovi in aparatov ter za razvoj surove nasilnosti. Kaj vse bi se dalo iz te svote napraviti, kako bi se dali davki znižati.

Na vsakega Angleža pride na leto 13 dolarjev = 730 dinarjev samo za obrambne namene proti sovražniku, ki ga sploh ni; na rodovino petih glav pride že 3650 dinarjev. Svota 900 milijonov dolarjev, ki jih izda Anglija na leto za vojaške namene, znaša v našem denarju nad 50 milijard dinarjev; to je pa **trikratna vrednost vse jugoslovanske zunanje trgovine**, uvoza in izvoza skupaj.

Če hoče biti posledica konference v Locarno ta, ki jo vsi od nje pričakujemo, mora priti prva na vrsto razorožitev. Velikanske svote bi bile razpoložljive za dela miru in kulture in napredka, izginili bi stroji uničevanja, zmanjšalo bi se sovraštvo med narodi, povečalo bi se narodno blagostanje. Sporazum med državami, obenem pa nadaljevanje oboroževanja bi ne pomenilo nič drugega kakor prevaro sveta.

Duh, ki je preveval konferenco v Locarno, naj vodi voditelje narodov tudi naprej, in se bo njen blagoslov kmalu poznal.

Položaj na blagovnem trgu.

Začetkom tega meseca se je z nastopom snega in mraza tudi situacija na blagovnem trgu nenadoma zasuknila. Cene žita, koruze in moke so nepričakovano poskočile. Temu je vzrok odprava izvozne carine, slabo vreme, ki otežuje dovoz blaga, nekoliko živahnije povpraševanje pred božičnimi prazniki, agilnost Brajle, ki je hotela izvoziti čim več blaga predno zamrzne Donava, predvsem pa nadvse čvrsta tendenca na ameriških tržiščih, ki diktirajo cene po vsem svetu in tudi pri nas.

Draginjski val je toliko bolj neopravičen, ker je letošnja žetev v Evropi po podatkih poljedelskega instituta v Rimu za 31% izdatnejša od lanske, za 10.2% od leta 1923 in za 1.7% boljša od predvojne. Slično je v Kanadi, kjer je uspeh letošnje žetve za 1.3% večji od lanske, a napram letu 1923 za 12%, dočim znaša povišek napram letu 1914 26.2%.

Ako se upošteva celotna svetovna produkcija, znaša zvišanje pridelka 9.4% napram letu 1924, toda je napram letu pred začetkom svetovne vojne za 2.9% manjša.

Podobno je s koruzo.

Od 240 do 250 Din fco banaška postaja je

skočila pšenica do 3. t. m. na Din 275.— ter dosegla svoj višek 5. t. m., ko se je prodajala po Din 300.—, dočim je tekom tekočega tedna nekoliko popustila in je notirala 10. t. m. na Novosadski borzi 287.5 do 290.

Temu primerno se je podražila tudi moka, ki je notirala začetkom tega meseca na novosadski borzi Din 390.— in ki se plačuje danes banatskim mlinom po ca Din 460 do 470, dočim notirajo boljše tipe moke za 20 do 30 para dražje.

Podobno je s koruzo, ki se je podražila za ca 15 do 20 par pri kg, to velja tako za staro blago, kakor tudi za umetno sušeno in za novo koruzo.

Na ceni je pridobil tudi fižol, ter se da doseči za bohinec in za koks po ca Din 3.50 fco

vagon nakladalna postaja in za vagonsko blago.

Ponujati so se začela semena vseh vrst. Domača detelja, rdeča in lucerna se plačuje po Din 16 do 18 za kg.

Galice nudijo italijanske tovarne po Lit. 21, fco meja, kar znaša z uvozno carino okroglo Din 7.50 za kg fco Ljubljana. Pričakuje se pa, da bo uvezna carina, ki znaša Din 1.32 za kg, kmalu odpravljena. Na drugi strani pa stojimo pred zaključkom kartelne pogodbe med tovarnami, radi česar letos kljub odpravi uvezne carine ni pričakovati, da bi se galica pocenila.

Trgovina s poljedelskimi stroji počiva popolnoma, čemur je vzrok veliko pomanjkanje denarja.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje 70: 1. Nek porok je odpovedal poroštvo. Na njegovo zahtevo smo mu dali potrdilo, da je res odpovedal; seveda smo mu rekli, da s tem še ni prost, ampak da bo prost šele takrat, ko dobimo drugega poroka, oziroma denar. Baje je neki advokat v K. poučil poroka, da je po odpovedi v enem mesecu prost.

Ali smo storili prav, da smo mu dali potrdilo in ali je odvetnikova izjava pravilna?

2. Ali postane sedanji porok prost, če dolжник dobi drugega poroka, s katerim je zadruga zadovoljna, ali pa če se vknjižimo na posestvo dolžnika?

3. V slučaju, da dolжник ne dobi drugega poroka, ali moramo tožiti takoj dolžnika, da si je mogoče, da pri njem ne pridemo do denarja, ali pa se lahko vknjižimo pri dosedanjem poroku?

4. Ako pride še kak porok odpovedati svoje poroštvo, ali naj mu damo pismeno potrdilo, da je res odpovedal, ali naj mu v po-

trdilo zapišemo, da s tem poroštvo še ni razrešeno? (H. p. v Sl.)

Odgovor: ad 1. Najprvo moramo konstatirati, da ste naredili napak, ko ste dali poroku potrdilo o odpovedi poroštva. Noben porok se namreč poroštvu ne more svojevoljno odpovedati. Kakšen smisel naj bi potem poroštvo sploh še imelo?

Predpostavimo, da ste poroku izdali samo potrdilo, da je odpovedal poroštvo. Upamo, da niste obenem zapisali, da ste vzeli na znanje njegovo odpoved ali kaj sličnega, iz česar bi se dalo sklepati, da ste ga izpustili iz poroštvne obveze. Ako ste mu torej le izjavili, da je poroštvo odpovedal, potem s ter še niste izrekli, da se sami strinjate s tem in da ne smatrate njegovega poroštva več kot obstoječega. V tem slučaju je porok še vedno zavezan napram Vam kot porok in plačnik.

Trditev poroka, da je po zatrdilu nekega odvetnika v K. prost poroštva po prefeku

enega meseca po odpovedi, ne drži. Najbrže si je to porok enostavno izmišlil.

ad 2. Če zadruga sprejme drugega poroka, potem prvi porok s tem še nikakor ni eo ipso razrešen svoje obveznosti. Kljub novemu poroku traja obveznost prejšnjega poroka dalje vse dotelej, da bo dolg poravnal.

Ravno tako traja porokova obveznost dalje, ako se vknjižite na dolžnikovo posestvo, in to tudi v tem slučaju do popolnega plačila dolga oziroma do izrecne izpustitve poroka iz obveze.

ad 3. Če hočete priti do denarja, morate terjati dolžnika oziroma njegovega poroka. Ali je treba vložiti takoj tožbo proti dolžniku in istočasno proti poroku, to ne moremo presoditi, ker nam razmere prizadetih oseb niso znane. Zaradi varnosti posojilnice bo pač najbolj priporočljivo, da vložite tožbo proti dolžniku in istočasno proti poroku.

Če hočete priti do intabulacije na porokovo posestvo, porok pa bi prostovoljno ne dopustil intabulacije, ga morate k temu pri-

siliti edino le potom tožbe. Isto velja tudi glede intabulacije na dolžnikovo posestvo.

Če vložite tožbo proti dolžniku, to v nobenem oziru ne vpliva na porokovo obveznost.

ad 4. Za bodoče ne dajajte nikdar nobenemu poroku potrdila ali kakršnekoli izjave, da je odpovedal poroštvo. To storite le tedaj, če Vam dolžnik preskrbi drugega zanesljivega poroka, oziroma če Vam da kako drugo jamstvo za varnost posojila.

Vprašanje 71: Ali lahko spremenimo pravila v tem smislu, da smemo zaslužne zadruge izvoliti v načelstvo do njihove smrti? (H. p. v P.)

Odgovor: Določba v štatutih, po kateri bi se mogli člani zadruge voliti v načelstvo do smrti, bi bila protizakonita, ker bi nasprotovala določbi zakona, da sme občni zbor načelstvo vsak čas odpoklicati. Dobrega zadrugarja bo občni zbor itak vedno volil v načelstvo tudi brez take določbe v pravilih.

□ | □ | □ | □ ZADRUŽNIŠTVO. □ | □ | □ | □

Poroštvo je najcenejši in najlažji način zavarovanja kratkoročnih posojil pri naših posojilnicah. Poroštvo pomeni pa tudi gotovo nevarnost za posestnika, ki poroštvo prevzame in sicer primerno temu, kakšen je dolžnik, za katerega porokuje. Ako je dolžnik gospodarsko slab, pa si najame veliko posojilo, ako dolžnik s posojilom slabo gospodari, ako dolžnik poleg slabega gospodarstva pride še v nesrečo, potem postaja vedno bolj verjetno, da bo moral mesto dolžnika plačevati posojilnici dolg tisti, ki mu je bil porok. Zato bi glede poroštev in glede porokov opozorili na sledeče.

a) Člani načelstva in nadzorstva naj ne prevzemajo nobenih poroštev. Njihova odgo-

vornost je itak večja kot drugih članov posojilnice, ker vsi solidarno odgovarjajo za pravilno in točno poslovanje.

b) Posojilnica naj **zavrača take prosilce posojil, pri katerih je naprej skoro jasno, da bo moral za nje porok plačevati.** Naj ima obzir na poroke posojilnica, ako ga nimajo poroki sami na se. Mnogokrat so radi prijateljstva, radi dobrega sosedstva, da se izognejo zameri in prepiru, prisiljeni poroštvo obljubiti. Posojilnica jim napravi uslugo, ako nezanesljivega prosilca kljub dobremu poroštvu sama odbije.

c) Posojilnica naj pazi, da ni en in isti posestnik večkratni porok. Čim več poroštev kdo prevzame, tem manj je vredno njegovo

poroštvo, tem bolj sigurno je, da bo v enem ali v več slučajih moral mesto dolžnika plačevati. Zato je potrebno radi dobre kontrole, da vodite **poseben seznam porokov**, ki so na **zadolžnicah posojilnice**. Pri sestavi takega seznama boste hitro videli, kdo ima večkratno poroštvo. Povprašati pa je treba vsakokrat poroke, ako imajo poroštveno obveznost tudi pri kakem drugem denarnem zavodu ali pri privatnem upniku.

Opomini za obresti. Posojilnica mora obresti točno izterjavati. To je eno temeljnih načel za poslovanje. Sama mora obresti vlagateljem točno plačevati, zato jih mora sama tudi od dolžnikov redno in pravočasno izterjavati. Še važneje pa je izterjavanje obresti iz vzgojnega stališča. Splošno se povdarja, da mora posojilnica pri svojih članih vršiti neko gospodarsko vzgojo, zlasti jih namreč navajati na red in točnost pri izpolnjevanju obvez. Da more to vršiti, mora sama imeti vzoren red v svojem poslovanju. Da se ji omogoči hitro poslovanje, radi tega so za posojilnice napravljene razne tiskovine. Tudi za **opomine za obresti je svoja tiskovina, ki jo za malenkostno ceno lahko naročite pri Zadrugi zvezi.**

Učimo ljudi varčevati! Namen hranilnic in posojilnic ni samo dajati posojila in sprejemati vloge, ampak predvsem **pospeševati gospodarstvo** svojih članov, jih **moralno dvigati** in jih navajati **k varčevanju**. K posojilnici pride nekdo in prosi Din 15.000 posojila. Načelnik ali tajnik ga vpraša, v kake namene rabí posojilo. Odgovor: »Hlev bom popravil.« Načelstvo posojilo dovoli, prosilec dvigne denar. Popravilo hleva stane Din 12.000; ta račun se poravna, ostanek pa, v kolikor se ne porabi za »likof«, se polagoma doma posuši. Ni ravno malo podobnih slučajev med našimi ljudmi. Načelstvo rajfajznovke po večini dobro pozna ljudi v svojem okolišu in njihovo gospodarstvo; tisti zadrugi funkcionar, ki

pravilno pojmuje namen hranilnic in posojilnic po deželi, bo odgovoril prosilecu za posojilo: »Dobro, posojilo se Vam bo dovolilo, izplačalo pa se Vam bo šele takrat, ko predložite tozadeven račun in samo toliko, kolikor Vas je popravilo stalo;« marsikdo pozabi, ko ima denar v rokah, da ta denar ni njegov in niti ne misli, kako težko bo kasneje posojilo vrnil. Naše posojilnice so povečini že vpeljale navado, da mora dolžnik vračati posojilo v njegovim razmeram primernih obrokih. Kratkovidni in nespametni dolžniki niti obresti ne spravijo skupaj, kamoli da bi mislili na vračilo dolga, četudi bi to mnogokrat prav lahko storili. Posebno na gmotno šibkejšé dolžnike mora načelstvo paziti in jih ponovno opozarjati na vračilo dolga, zlasti še na možnost vračanja v manjših obrokih.

»Hranilnica in posojilnica ni, da bi delala velike dobičke, ampak da pomaga gmotno slabejšim in da jih skuša dvigniti moralno. Zabranjuje oderuštvo in razne grde navade, kakor zapravljalnost, pijančevanje itd.« pravi vneti zadrugar g. župnik Mrkun v brošuri »Hranilnice in posojilnice«.

Delo zadrug ob zaključku poslovnega leta. Zadruge, ki so izvršile pripravljala dela za računski zaključek, kakor smo jih navedli v zadnji številki »Narodnega Gospodarja«, čakajo ob zaključku poslovnega leta sledeča dela: Postavke blagajniškega dnevnika v zadnjem mesecu naj se primerjajo s prilogami, eventuelne pomote se popravijo, nato pa se naj blagajniški dnevnik zaključi. Gotovina naj se prešteje in vpiše v knjigo denarnih listkov. Za dnevnikom naj se zaključi razdelnik, pri zadrugah z ameriškanskim knjigovodstvom pa žurnal. Blagovne zadruge morajo ob koncu poslovnega leta izvesti inventuro blaga, ki se je naj poleg poslovodje udeleži tudi še kdo od načelstva in nadzorstva. Blago naj se inventira po cenah, po kakršnih bi morala zadruga tisti dan blago pri veletržcih

plačati, k temu se prištejejo samo še prevozniki stroški. Zadruga, ki vodi blagovno kontrolo na ta način, da poslovanje obremenjujejo za oddano jim blago po prodajnih cenah, morajo seveda radi kontrole inventirati tudi po prodajnih cenah, toda za stanje zadruga so merodajne le nabavne cene. Kreditne zadruga, ki se bavijo s tekočim računom, morajo, ko so izračunale obresti in stroške, poslati imejiteljem tekočih računov računске izvlečke v pregled, blagovne zadruga morajo take izvlečke zahtevati od svojih upnikov. Ko so vse te zadeve urejene in obresti s stroški vred vpisane v glavne knjige, se glavne in skontrovne knjige zaključijo. Sedaj je treba sestaviti podroben seznam vsakega dela premoženja, takozvane inventurne iz-

piske. Po članskem imeniku naj se ugotovi, koliko članov je tekom leta pristopilo, koliko odstopilo, koliko jih je članstvo odpovedalo in koliko članov še zadruga šteje. Nadalje je treba ugotoviti, koliko zadruga dolguje na davkih za minulo poslovno dobo. Ko so inventurni izpiski narejeni, članstvo in zaostali davki ugotovljeni, se sestavi računski zaključek. Ta se mora nadzorstvu predložiti v pregled. Nadzorstvo je dolžno pravilnost računskega zaključka na podlagi poslovnih knjig, prilog in inventurnih izpiskov postavko za postavko natančno preizkusiti preden ga odobri. Pravilnost inventurnih izpiskov in računskega zaključka morata načelstvo in nadzorstvo potrditi z lastnoročnimi podpisi.

◎ ◎ ◎ ◎ ◎ GOSPODARSTVO. ◎ ◎ ◎ ◎ ◎

Od starega do novega denarja. Ko je zgubil denar raznih držav po vojski vsled neprestanega pomnoževanja nepokritih bankovcev itd. svojo vrednost, je bilo treba misliti na nove enote. Saj je bilo kar nezmislno, ko so računili z milijoni, z milijardami in celo z bilijoni, pa je bila nakupna vrednost dotičnega bankovca naravnost smešna.

Rusi so začeli leta 1921 in so črtali pri rublju šest ničel; **1.000.000 starih rubljev = 1 novi rubelj**. Koliko so prihranili pri tem že dela v računskih knjigah, papirja itd.! Seveda so morali dati novemu denarju tudi zadostno kritje, sicer bi se mu bilo godilo prav tako kakor staremu in bi šlo razvrednotenje v prejšnji izmeri naprej. **10 rubljev** so imenovali **červonec** in so dali červoncu gotovo razmerje do dolarja in do angleškega funta — razmerje med tema dvema se ni bistveno spremenilo in se je v zadnjem času popolnoma ustalilo —. Červonec je vreden nekaj več kot angleški funt, rubelj pa nekaj več kot

pol dolarja. Za červonec moraš dati okoli **292 dinarjev**, za rubelj pa **29.2 dinarjev**.

Par let za Rusi so prikorakali **Nemci**. Njih marka je bila zgubila prav vsako vrednost in nemškemu gospodarstvu se je odpiral grozen prepad. Tedaj so se zavedli vsi, poljedelstvo, promet, industrija, banke itd., vsi so se zavezali, da jamčijo s svojim nepremičnim premoženjem do višine 5% za kritje novega denarja. In je šlo. Kakor so napravili Rusi milijon za enoto, tako so napravili Nemci za enoto bilijon; torej **1 bilijon starih mark = 1 nova marka**. Ker je imela ta nova marka kritje v zlatu oziroma v predmetih, ki se dajo zamenjati za zlato, so jo imenovali zlato marko. To imenovanje bremo še danes, vendar se sliši tudi že samo ime »marka«. Marko so spravili v razmerje do dolarja in sicer tako, da je 1 dolar = 4.2 zlatih mark. Če je torej 1 dolar 56 dinarjev, je 1 zlata marka = $56 : 4.2 = 13\frac{1}{3}$ dinarjev i. t. d.

Za Rusijo in Nemčijo so šle nekatere druge države, vsaka je izbrala novo ime za novo denarno enoto in je iskala gotovega razmerja do funta ali dolarja kot najbolj stalnih enot. Poljaki so rekli svojemu novcu zlatnik (zloti), Avstrijci šiling, Ogri pengő (slovensko bi se pengő reklo žvenketajoč novce). 1 dolar = 7.106 šilingov ali 5.648 pengő; poljski zlatnik pa preveč koleba in mu njegovo razmerje do dolarja nič ne pomaga. Mora biti solidna podlaga. V **Jugoslaviji** smo ostali pri stari srbski označbi dinar, naša valuta še ni v nobenem stalnem razmerju do vodilnih enot. Najbolje bi bilo, če bi tedaj, ko dosežemo v Zürichu 10 enot, napravili razmerje 10 dinarjev = 1 novi dinar. Novemu denarju bi lahko dali tudi drugo ime. 5 dinarjev bi bil en dolar, 1 dinar 1 švicarski frank itd.

Dežele z latinsko valuto — Francija, Italija, Belgija — niso hotele slediti zgledu srednjeevropskih držav. Ko se je vršila pred dobrimi tremi leti konferenca v Genovi, so bili v teh deželah še splošno prepričani, da se bodo njih papirne enote prav lahko dale dvigniti gor na višino zlatega franka. Na noben način jim ni šlo v glavo, da bi bila njih vrednota manj vredna kot zlato; mislili so, da bi vpeljava nove valute ne bila v skladu z njih častjo. Sedaj je pa čisto drugače. In že beremo, da je Belgija prva nastopila težko pot in da bo stabilizirala svoj frank na novi zlati podlagi. Na Francoskem in v Italiji prevladuje še staro mnenje o polnovrdenosti njih valute, čeprav se nje notacija giblje samo okoli petine prejšnje vrednosti. To mnenje zapira edino pot, ki vodi do zdravih denarnih razmer.

Imenovana konferenca v Genovi je v aprilu 1922 postavila temelje za mednarodno

stabilizacijo izmenjalnih kurzov. Od tedaj se je v razmerju med zahodno in srednjo Evropo marsikaj spremenilo, česar gotovo niso videli naprej; valutna zmeda se je v teh treh letih in pol premestila iz srede Evrope na njen zahod. Srednja Evropa je svoje valute povečini stabilizirala, zahodno Evropo pa to težko delo še čaka, hočeš nočeš, čeprav se na vse kriplje brani.

Železnica in aeroplan. V Ameriki se je začela huda borba med železnico in aeroplanom. Doslej so tekmovala železnice med seboj v hitrosti in so dosegle hitrost, ki je nismo mogli doseči v Evropi tudi na najhitrejših progah ne. A aeroplan je na vsak način še hitrejši kot železnica; in ker je aviatika v Ameriki zelo razvita, morajo železnice nuditi trgovcu nekaj, česar mu aeroplan ne more dati. Železnice delajo reklamo s tem, da je v aeroplanu prebiti čas izgubljen, ker ga vsled tresenja trgovec ne more porabiti za diktiranje pisem, študiranje aktov itd. V ameriških novih železniških vozovih dobiš sedaj brivnico in česavnico z moško in žensko postrežbo, kopalnico iz belega marmorja, krojača, likalnice; en voz služi kot pisarna in čitalnica, tipkarice opravljajo dopisovanje trgovca; v železnici je kino, za katerega je rezerviran poseben vagon, v jedilnem vozu igra godba, zadaj je razgledni voz itd.

Ogromna lokomotiva. V Kanadi so napravili lokomotivo z mešanim bencinanim in električnim pogonom. 4700 km dolgo progo med vzhodom in zahodom Kanade so prevozili doslej najhitrejši ekspresni vlaki v štirih dneh, ta lokomotiva pa v treh dneh; prave vožnje je bilo še celo samo 67 ur. Pravijo, da pomeni ta poskusna vožnja revolucijo v železniškem prometu.